

Langelinie 78 blev omkring 1915 fotograferet af den anerkendte fotograf Morten Rasmussen, Herskind. Præmieret.

Tre husmandssteder revet ned

Af Peter Poulsen

I løbet af 2019 faldt bygningerne til tre gamle husmandssteder - ét i Tingvad og to i den østlige del af Borum By.

De er ikke alene. I disse år bliver udtjente bygninger på landet revet ned i stort tal. Ejerne vurderer, at det giver et billigere eller i hvert fald bedre resultat end at reparere på det gamle. Dermed forsvinder kulturminde fra landbrugssamfundet. Her er historien om tre på ét år:

"Søgaards ejendom" på Langelinie 57 stod længst, men havde været tom og miserabel i flere år, da den fik dødsstødet i oktober. Susanne og Finn Ramsdal bliver vores nye indbyggere. De købte i 2019 det tidligere husmandssted, hvor kun en midlertidig pavillon til sidst kunne fungere som beboelse, og de vil opføre et hus til næste år.

"Taastis ejendom" på Langelinie 78 (tidligere Langelinie 70) blev revet ned i januar, og i skrivende stund er en meget stor rødstens-villa under opførelse. Året før blev endnu en bolig opført som Langelinie 80 på en grund udstykket fra ejendommen. Ejere af det hele er Sanne og Per Lindskow.

"Bækkelund", Tingvad 20, Lyngby, er også allerede ved at blive bygget på ny. Kristine og Samuel Mydland købte det smukt beliggende husmandssted i 2016 og har boet der siden. De opførte nemlig først i ro og orden en ny længe bagved, flyttede ind i denne og begyndte derefter i år at rive deres gamle stuehus ned og bygge nyt på dets plads. Det ser lovende ud.

Selvforsyning og arbejdsomhed

De to ejendomme i Borum blev oprettet for 100-150 år siden. Det var i en periode, da mange husmandssteder på nogle få tønder land blev udstykket fra de gamle gårde. Således også i Borum-Lyngby.

Ved nøjsomhed og en høj grad af selvforsyning kunne en familie ernære sig på sådan en ejendom. Især hvis manden tog lidt ekstra arbejde. Allerede fra 1960'erne blev økonomien dog så ringe, at det ekstra lønarbejde til enten mand eller kone blev helt nødvendigt. Til sidst endte husmandsstederne som rene boliger, og mange steder blev næsten al jorden solgt fra til en nabogård - måske den, som ejendommen i sin tid var udstykket fra.

Borum-Lyngby havde naturligvis sin egen husmandsforening. Den blev oprettet i 1910.

Vi bevarer foreningens arkiv og mindes en epoke af arbejdsomhed på de små - ofte *for* små - familiebrug. Husmandsforeningen nåede hurtigt 44 medlemmer i 1921 og havde ikke færre end 69 husstande som medlemmer i 1957-58. Men da var en del andre end aktive husmænd nu optaget. Siden gik det med den rasende struktur-udvikling i landbruget stærkt tilbage, og i dag står en masse små ejendomme tilbage i mange udgaver af ombygget. Andre er helt væk.

Borum-Lyngby Husmandsforening blev nedlagt i 1977. Alle 11 stemte for.

Husmandsfamilien Andrea og Magnus Kragh på Bækkelund fotograferet i 1926. I midten barnepigen Emma Jensen og på havegangen Tage og Erna Kragh på henholdsvis 5 og 2 år. Ukendt fotograf.

"Ladefogeds ejendom"

Bækkelund i Tingvad er noget ældre end de to andre og dermed et af de allerførste husmandsbrug i vores område. Som den eneste ejendom i Tingvad ligger den i Lyngby Sogn. Yderup Bæk, som den har navn efter, danner sognegrænse, så resten af Tingvad hører til Borum.

Allerede i 1863-64 udskilte Damgården i Lyngby de 3,5 hektar, der stadig hører til Bækkelund, matr. nr. 5c. Damgården, nu Glamhøjvej 30, lå dengang skråt over for Glamhøjgården og, som navnet siger, "ved landsbyens gadekær". Alle spor deraf er slettet. I dag er bygget et par nyere parcelhuse på stedet, Glamhøjvej 5 og Lyngbygårdsvej 28A.

Jens Nielsen hed den første ejer af husmandsstedet Bækkelund. Siden fulgte bl.a. familien Kragh i et halvt århundrede. Erna og Tage Kragh, senere Borum Byvej 23, voksede op her.

Tingvad i al skønhed med B ekkelund i midten fotograferet i efteråret 2018. I baggrunden gravhøjene ved Borum Østergård. Foto: Peter Poulsen

Rigmor og Arne Ladefoged blev det sidste husmandspar på ejendommen, som de havde i hele 57 år fra 1959 til 2016. Ladefogeds blandede sig ikke meget med de andre beboere i Lyngby, men bevarede den efterhånden noget alderstegne ejendom, så den for de forbipasserende var en fryd for  jet. I mange år har landbrugsjorden været forpagtet ud til Lyngbyg rd.

Arkivet rummer en del billeder af B ekkelund gennem årene. Det mest påfaldende er, hvor meget de ligner hinanden.

"Søgaards ejendom"

Et stort kort fra 1796 viser Borum Sogns matrikel og udskiftning. På det sted, hvor Langelinie 57 siden l , er der en ganske lille indramning mellem Langelinie og bækken.

Frem med luppen, for der står en tekst i tre korte linjer. De lyder vist nok: "Jorde-Moder-huus".

Og ganske rigtigt. I en svært læselig tingbog finder vi på en noget rodet side, at "1 Huus med Grund" i 1866 udstykkes og får skøde til "Jordemoderdistrictet". Vi ved desværre absolut intet andet herom. Men ved nedrivningen i år dukkede nogle forholdsvis store sokkelsten op. Måske var de rester af noget meget ældre.

Langelinie 57 og 59
set fra Borumvej i
september 2019.
Foto: Peter Poulsen

I slutningen af 1800-tallet blev ejendommen i folkemunde kaldt "Eybenhus". Christoffer Eyben, der kom fra Itzehoe i Holsten, var i flere årtier politibetjent for Framlev Herred og ser ud til at have ejet stedet. Det er temmelig uvist, hvor megen jord han samtidig havde at dyrke ved sit hus i Borum.

På et eller andet tidspunkt blev ejendommen, matr. nr. 31b, i hvert fald udvidet ved køb af mark på den anden side af den nuværende Borumvej. Den jord kom fra gården Langelinie 42 ("Claras gård", nedrevet, nu Borumtoften 2). Mellemregningerne kender vi ikke helt, men i 1917-27 tilhørte stedet "Skov-Andreas", der ellers havde Højballegård, Eshøjvej 92, indtil han som gammel mand overtog den gamle telefoncentral, Langelinie 37 - huset der blev så fint restaureret sidste år (Se artiklen: Aksel Vognmands Hus - den gamle telefoncentral, 2018).

Marie og Karl Nielsen, datter og svigersøn, drev derefter ejendommen. Karl Nielsen var tillige handelsmand i alle årene fra 1927 til 1961, da han til sit otium købte den gamle mejeribestyrerbolig, Borum Byvej 11. Marie og Karls søn, Aksel "Vognmand" Nielsen (1922-2013) voksede op på ejendommen, der dengang lå og pyntede ved landevejen mod Mundelstrup, og dér fik han sit betydelige tag på og interesse for heste.

Frida og Kjeld Søgaard blev det sidste landmandspar på Langelinie 57. De købte ejendommen i 1961, og deres søn, Poul, beholdt stedet lige indtil 2003. Jorden grænser op til baghaverne på Bysvingets østlige side og Langelinie 49 til og med 69, så der er mange naboer. Ved handelen i 2019 var arealet syd for Borumvej dog forlængst solgt fra til Borum Østergård, og ejendommen er nu nede på under to hektar.

En flot fyr, Aksel Nielsen, fotograferet på landevejen foran husmandsstedet cirka 1946. Ukendt fotograf.

I 1980 søgte Kjeld Søgaard myndighederne om lov til at udstykke ejendommen til 14 parcelhusgrunde på hver 800 kvadratmeter. I tresserne og halvfjerdserne rullede parcelhusene ud overalt, men blandt andet derfor delte lovgiverne landet ind i by- og landzoner.

Borum-Lyngby blev landzone - modsat for eksempel Sabro, Tilst og Harlev - og har gudskelov været det siden. Derfor blev myndighedernes svar til Søgaard da også et klart nej.

"Taastis ejendom"

Ejendommen, matrikelnummer 13s med mere, var nok et husmandssted, men kan på en måde også regnes som en udflyttet gård.

Langs den sydlige del af Langelinie fra kirken til Lyngby-vejen lå nemlig indtil langt op i 1800-tallet en række gårde. De var tæt sammenbyggede, og først gradvist blev de flyttet ud på markerne. Et par af husene på nuværende Løkkediget udgør de sidste rester af de oprindelige gårde.

Borum Østergård blev en af de udflyttede fra Langelinies sydside, Frøkjærgård og Eskjærgård to andre, og der blev jord til husmandssteder på adresser på Yderupvej, Blakhøjvej, Borumvej og Tingvad. Langelinie 78 kan også spores til en gård ved cirka nuværende Løkkediget 3, og den omfatter den dag i dag et pænt lod jord i engen og endog et lille moselod (under Labing) ved Lyngbygård Å.

Vinkelbygningen på Langelinie 78 blev opført i 1907 af Marie og Søren Bomholt. Oprindeligt havde den stråtag, hvilket var naturligt. Bomholt var nemlig også tækkemand. Hoveddøren var ret moderne anbragt i gavlen, og i den solfyldte gård mellem de to vinkelbyggede længer stod vandpumpen. I arkivet har vi flere billeder, der udstråler ren idyl og velholdte bygninger.

Familien Bomholt ejede ejendommen i 27 år. En søn, Niels, drev siden en alsidig forretning med tagtækning, lillebilkørsel og en lille butik længere nede i byen på Langelinie 37. Ældre borummer vil huske næste generation igen, Jenny Taastrup, der boede på ejendommen Langelinie 48. Som sine forældre var hun frisk og slagfærdig.

På et foto af familien Bomholt står bagpå: "Prisbelønnet paa Landsudstillingen Aarhus 1909" og "M. Rasmussen, Herskind pr. Skovby". Det vides ikke umiddelbart, om det sigter til fotograf Morten Rasmussen eller til Bomholts fine stuehus og lille mønsterlandbrug. I Landsudstillingens officielle rapport kan man læse, at Rasmussen fik et "anerkendelsesdiplom". Men det sidste kan også sagtens være tilfældet, for udstillingen gjorde en del ud af bedre byggeskik både i by og på land, og Bomholts passede ind i idealerne. De var driftige folk med et nybygget husmandssted.

Jeg har derfor forsket lidt i spørgsmålet - foreløbig uden at nå fuld klarhed. Slående er i hvert fald, at mens nutidens store arkitekter vinder priser for høje og sære betonklodser med glas, så arbejdede

top-arkitekter dengang med langt mere folkelige opgaver i lokale materialer og med harmoniske dimensioner og vinkler. Det vrimlede i de år med arkitekt-konkurrencer om bygninger til landsbyer, stationsbyer, gårde - ja, og husmandssteder.

Det kongelige danske Landhusholdningsselskab holdt allerede i 1895 en konkurrence om arkitekt-tegnede gårde og husmandsbrug, og i 1907 vandt helt store skikkelser som Hack Kampmann (ham med Århus Toldkammer) og Martin Nyrop (Københavns Rådhus) Landbrugsministeriets priser for små husmandshjem med stald til tre-fire køer og en hest. Bomholts ejendom i Borum ligner meget.

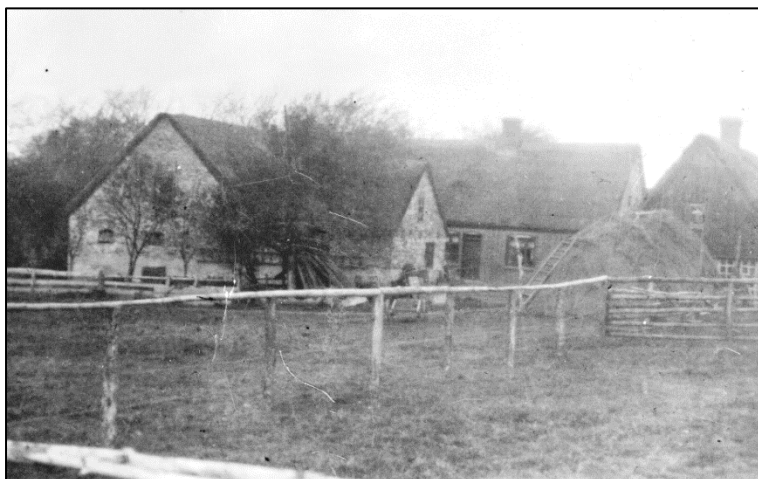
Der blev i 1912 føjet en tredje længe til. Modsat resten var længen i bindingsværk, og mellem den og stuehuset blev anbragt en indrammet portlåge, hvilket også vidner om sans for skønhed.

Husmandsfamilien Marie og
Søren Bomholt med sønnerne
Niels og Karl tog stolt opstilling
foran den nybyggede
mønsterejendom. Årstallet kan
være 1909. Måske sidder der i
øvrigt en stork længst mod
vest på taget.
Foto: N. R. Evald, Århus.

Bindingsværk-længen, der ligeledes pyntede svært, var faktisk en genbrugt bygning, fortalte Jenny Taastrup mig i 1992. Det var ret let og derfor almindeligt at forlænge, forkorte eller flytte huse af bindingsværk. Længen skulle tidligere have heddet "Borghytten" og stået på Borum Byvej 11, hvor mejeriet Borumlunds bestyrerbolig blev rejst. Jeg fik aldrig en forklaring på det mærkelige navn.

Senere igen kom endnu en lille længe til mod syd, så at ejendommen til sidst lignede en hel lille firelænget gård.

Karl Pedersen blev den sidste
egentlige husmand på Langelinie 70.
Han drev ejendommen fra 1933 til
1968.

Dette foto blev sendt som julekort af Marie
og Søren Bomholt i 1926. Ukendt fotograf.

Skåret over af omfartsvejen

I tæt på 50 år ejede genboerne Anna og Knud Erik Taasti derefter husmandsstedet. Her var stald, græsning og træningsbane til den store interesse, travheste. Boligen var udlejet.

To vindmøller (1986-2001) fik Taasti sammen med investorer rejst på det højeste punkt. (Også andre pionerer var på færd i de år, så Borum fik hele seks vindmøller og havde sandsynligvis selvforsyning med el ved årtusindskiftet).

Nedrivning januar 2019 og opmuring af ny villa i oktober 2019. Foto: Peter Poulsen

Landbrugsjorden til den lille gård ved landevejen mod Mundelstrup strakte sig et godt stykke ned ad "Træskobakken", men jorden blev skåret midt over, da den nye Langelinie (Borumvej) blev anlagt i 1975-77.

Oprindelig var ejendommen nærmeste nabo til Langelinie 68, Frøkjærgård. Derfor fik den adressen Langelinie 70, da den slags blev indført. Men først byggede tømrermester Ole Mathiasen et ret stort værksted i 1970'erne, og i 1990'erne blev også tre nye huse puttet ind imellem, og så skiftede husmandsstedet nummer fra 70 til 78.

I november 2016 solgte Knud Erik Taasti bygninger og alle 5,5 hektar til Lindsows.

Et tegn på velstand

I hele Danmark fandtes der engang i titusindvis af husmandsbrug. Antallet kulminerede lige efter Anden Verdenskrig. Da rummede landet faktisk ikke færre end 208.100 bedrifter, der hver forsørgede mindst én familie. I dag findes under 10.000 heltidslandbrug tilbage og ingen husmænd.

I store dele af landet står titusindvis af én-, to- og trelængede ejendomme nu og forfalder. I fraflytnings-områder som Mors og Lolland rives de ned på stribe eller vælter selv.

I rige egne som vores er billedet et helt andet. Her bliver de gamle husmandssteder nu renoveret for anelige beløb eller - som i de beskrevne tilfælde fra 2019 - godt nok fjernet, men straks erstattet af helt nye ejendomme på samme sted.